

RAADSGRIFFIE DORDRECHT	
Ontvangen: 30/10	Griffier: [handwritten]
Gemeenteraad	LW
Prezidium	
Commissie	Hema Ouderwys
Griffie	Svooreu
DIV team B	ag.com. combineren

met inspreker
luchtruiming
(1119284)

Postadres: Postbus 8 3300 AA DORDRECHT

Aan

de heer A.J.M. Klous en de heer M.P. Schilthuizen
van de fractie Beter Voor Dordt
p/a Voorstraat 367
3311CT DORDRECHT

Gemeentebestuur
Spuiboulevard 300
DORDRECHT

T 14078
F (078) 770 8080
www.dordrecht.nl

Contactpersoon

J. Bosch
T (078) 770 4736
E j.bosch@dordrecht.nl

Datum 29 oktober 2013

Ons kenmerk MO/1095318

Betreft Beantwoording art. 40 vragen onderhoud, renovatie en veiligheid op scholen in het kader van het IHP

DOSSIER

Afschrift:

- MO/RB1, J Bosch
- SK Dordrecht West 1^e etage
- wethouder Van de Burgt
- SK Dordrecht 719
- bestuursvoorlichter
- J Disco
- SK Dordrecht 4^e etage
- SBC/Concern, EG Imthorn
- SK Dordrecht 713
- woordvoerder burgemeester
- CJW ter Linde
- SK Dordrecht 810
- raadsgriffier M. van Hall
- SK Dordrecht Oost 1^e etage

Geachte heren Klous en Schilthuizen,

Op 30 september 2013, bij ons ingekomen op 3 oktober 2013, heeft u op grond van artikel 40 van het Reglement van Orde van de gemeenteraad vragen gesteld over onderhoud, renovatie en veiligheid op scholen in het kader van het IHP. In deze brief treft u onze beantwoording. De beantwoording is afgestemd met de schoolbesturen.

Vraag 1] Hoe is het in Dordrecht in schoolgebouwen van de gemeente Dordrecht in het algemeen gesteld met de luchtkwaliteit en klimaatbeheersing? Wat zijn de wettelijke eisen en in hoeverre wordt er al of niet aan voldaan?

Antwoord: *Wettelijke eisen*

De wettelijke eisen zijn opgenomen in het bouwbesluit. Het Bouwbesluit is een verzameling bouwtechnische voorschriften waaraan alle bouwwerken in Nederland moeten voldoen. De eisen hebben betrekking op veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieu. Bij het indienen van een omgevingsvergunning bij nieuwbouw moet het gebouw minimaal voldoen aan de eisen die op dat moment gelden in het bouwbesluit.

Aan de luchtkwaliteit worden geen directe eisen gesteld in het bouwbesluit. Door eisen te stellen aan de aanwezigheid van voorzieningen voor luchtverversing en verwarming worden indirect wel eisen gesteld.

Sinds 2003 zijn deze eisen vastgelegd in het bouwbesluit. In 2012 zijn de eisen uit het bouwbesluit ten aanzien van luchtverversing aangescherpt.

Voor bestaande bouw geldt dat er een voorziening voor luchtverversing moet zijn en dat deze voorziening een bepaalde capaciteit moet hebben.

Op basis van de Woningwet kan men overigens wel eisen stellen aan het gebruik van een schoolgebouw. Zo kan er bijvoorbeeld een maximum aantal leerlingen per lokaal worden voorgeschreven. In de gemeente Dordrecht worden geen aanvullende eisen gesteld.

Datum 29 oktober 2013

Ons kenmerk MO/1095318

Frisse Scholen

Door het agentschap NL is in 2010 het Programma van eisen Frisse scholen ontwikkeld. Het Programma van Eisen - Frisse Scholen dient als leidraad voor opdrachtgevers van nieuw- en verbouw van scholen bij het realiseren van Frisse Scholen. Bij nieuwbouwprojecten van het IHP is gemeentelijk budget beschikbaar gesteld voor het realiseren van Frisse scholen die minimaal voldoen aan klasse B.

Er zijn drie klassenindelingen binnen Frisse scholen: klasse C (basis, gebaseerd op wet en regelgeving), klasse B (goed) en klasse A (zeer goed).

Binnen klasse B is bijvoorbeeld de energieprestatiecoëfficiënt (EPC) minimaal 30% lager dan vereist volgens Bouwbesluit en is de vrije hoogte in een lokaal 3,20 m. In het IHP zijn 13 scholen gebouwd met Frisse scholen klasse B (ca. 60% van alle nieuwbouwprojecten).

Ook bij de scholen waar is gerenoveerd (zie vraag 6) is klasse B voorgeschreven. Niet alle eisen zijn in dit geval haalbaar (bijvoorbeeld verhogen vrije hoogte). Hier is pragmatisch mee omgegaan.

Subsidieregeling verbetering binnenklimaat basisscholen

In 2010 heeft het ministerie van OCW een subsidieregeling opengesteld waarmee het primair onderwijs haar schoolgebouwen kon aanpassen op het gebied van binnenmilieu en energiezuinigheid. De subsidieregeling ging uit van cofinanciering door gemeenten (40%).

In de regeling werd een aantal specifieke oplossingen aangedragen, zoals het aanbrengen van isolatie, het vervangen van cv-ketels, luchtbehandeling en maatregelen op het gebied van zonwering en verlichting.

In Dordrecht hebben 11 schoolgebouwen hiervan gebruik gemaakt. Conform de eisen van de regeling zijn alle werkzaamheden uiterlijk in 2011 uitgevoerd.

De subsidieregeling is overschreven. Er zijn meer aanvragen ingediend, dan gehonoreerd konden worden.

Subsidieregeling verbetering binnenklimaat Voortgezet Onderwijs

Ook voor het Voortgezet onderwijs is een rijkssubsidieregeling geweest ter verbetering van het binnenklimaat. De gemeente had hierin geen rol.

De regeling vanuit de rijksoverheid was onvoldoende om alle aanvragen te bedienen. In de eerste inschrijvingsronde was het budget al overschreden. Het Stedelijk Dalton Lyceum heeft voor de locaties Overkampweg en Kapteynweg ingeschreven, maar geen subsidie gekregen.

Het is onbekend in hoeverre de overige schoolbesturen hier gebruik van hebben gemaakt.

De rol van de GGD

De GGD vindt het binnenmilieu op scholen een belangrijk speerpunt. Het Bureau Gezondheid, Milieu en Veiligheid van de GGD adviseert scholen over binnenluchtkwaliteit en ventilatie en kan onderzoek uitvoeren naar de binnenluchtkwaliteit.

DORDRECHT

Datum 29 oktober 2013

Ons kenmerk MO/1095318

Hiertoe is door de GGD een richtlijn Ventilatie scholen ontwikkeld (2006 en geactualiseerd in 2008). In de richtlijn zijn toetswaarden opgesteld voor de ventilatie in schoolgebouwen. De volgende criteria zijn opgesteld:

Ventilatie	CO2 Gehalte
Onvoldoende ventilatie	> 1400 ppm
Matige ventilatie	1000 - 1400 ppm
Voldoende ventilatie	< 1000 ppm

In de periode 2008-2013 zijn door de GGD in de regio Zuid-Holland Zuid 147 schoolgebouwen die natuurlijk werden geventileerd onderzocht. Scholen met mechanische ventilatie vielen buiten de doelgroep. 62% van alle scholen beschikt in de winter over de mogelijkheid om voldoende te ventileren. In Dordrecht was dat 60%. Het onderzoek is inmiddels achterhaald: van de 26 onderzochte scholen in Dordrecht zijn er 9 inmiddels vervangen door nieuwbouw of worden binnen 2 jaar vervangen, zijn er 4 gerenoveerd (waarbij ook het klimaat is aangepakt) en worden er 5 heroverwogen in de herijking 2014.

Het is lastig om te concluderen of het binnenklimaat op Dordtse scholen in zijn algemeenheid goed is. In het kader van het IHP is een groot aantal scholen vernieuwd en aangepakt, waarbij veel aandacht is geweest voor de kwaliteit van het binnenklimaat. Ook zijn er subsidieregelingen geweest waar scholen gebruik van hebben gemaakt. Maar zelfs als schoolgebouwen aan alle eisen voldoen, kan de kwaliteit minder zijn of als minder ervaren worden. Belangrijke factoren hierbij zijn:

- het aantal kinderen per klas;
- de inregeling en het onderhoudsniveau van de installatie door de school;
- gedrag (worden ramen opengezet, wordt zonwering gebruikt, etc);
- de kwaliteit van de ingeblazen lucht;
- persoonlijke voorkeuren (kan per leerkracht verschillen).

Vraag 2] In hoeverre beschikken scholen, c.q. schoolgebouwen van de gemeente over een energielabel?

Antwoord: Het verkrijgen van een energielabel is de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen. Bij verschillende schoolbesturen (vertegenwoordigen circa 80% van het totale aantal schoolgebouwen) is daarom geïnventariseerd of zij over energielabels beschikken. Geen van de gevraagde schoolbesturen beschikt over energielabels.

Op 16 oktober 2013 heeft speciaal voor voortgezet onderwijs een informatiebijeenkomst over energiebesparing plaatsgevonden.

Vraag 3] Als scholen, c.q. schoolgebouwen niet over een energielabel beschikken, kunt u dan aangeven in hoeverre scholen, c.q. schoolgebouwen goed of minder goed scoren bij het energiegebruik?

Antwoord: Als gemeente hebben wij geen inzicht in de energiekosten van de scholen. Enerzijds zullen deze kosten samenhangen met het gebruik, anderzijds zijn deze afhankelijk van het bouwjaar van de school en de

DORDRECHT

Datum 29 oktober 2013

Ons kenmerk MO/1095318

investeringen, die daarna zijn gedaan. Bijvoorbeeld het vervangen van enkel glas voor dubbel glas, dakisolatie, aanwezigheid HR ketel etc.

Bouwjaar

Een belangrijke indicator van het energiegebruik in schoolgebouwen is het bouwjaar. De eisen ten aanzien van energiezuinigheid (isolatiewaarden, energieprestatie) zijn vastgelegd in het bouwbesluit en deze eisen zijn in de loop der tijd strenger geworden. Voor woningbouw wordt de volgende tabel gehanteerd (door het ministerie) als globale indicatie van het energielabel.

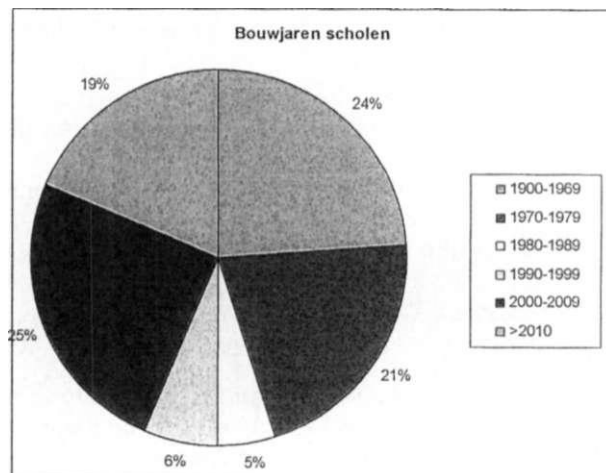
Bouwjaarklasse	eengezinswoning	meergezinswoning
2002 en later	A	A
2000 tot en met 2001	B	B
1998 tot en met 1999	C	C
1992 tot en met 1997	C	D
1984 tot en met 1991	D	D
1979 tot en met 1983	E	E
1977 tot en met 1978	F	F
1976 of ouder	G	G

Voor schoolgebouwen is geen dergelijke vergelijking beschikbaar, maar de situatie zal enigszins vergelijkbaar zijn.

In onderstaande grafiek zijn de bouwjaren van de scholen in Dordrecht weergegeven (totaal circa 80 gebouwen).

45% van de schoolgebouwen is gebouwd na 2000 en zal een energielabel van tenminste B hebben.

Ook een aantal gebouwen voor bouwjaar 2000 zijn aangepakt, bijvoorbeeld in het kader van het IHP en een regeling subsidie binnenklimaat. Welk effect dit heeft gehad op het energielabel is onbekend.

Vraag 4] Hoe ligt de verhouding tussen de verantwoordelijkheid vast tussen schoolbesturen en gemeente als het om onderhoud gaat aan de buitenkant van het schoolgebouw en aan de binnenkant? Welke financiële verantwoordelijkheid is daaraan gekoppeld voor schoolbesturen en gemeente?

Antwoord: De gemeente is voor alle schoolgebouwen (financieel) verantwoordelijk voor de "voorzieningen" nieuwbouw, uitbreiding, calamiteiten (schade) en herstel constructiefouten.

Datum 29 oktober 2013
Ons kenmerk MO/1095318

Voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs ontvangt directe rijksbekostiging voor onderhoud (binnenkant en buitenkant) en aanpassing van de scholen.

(Speciaal) basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs

Voor het (speciaal) basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs is de gemeente ook (financieel) verantwoordelijk voor de "voorzieningen" buitenonderhoud en aanpassing.

Onder het "buitenonderhoud" wordt (op hoofdlijnen) gerekend: vervangen dakbedekking, vervangen buitenkozijnen en binnenkozijnen, vervangen CV-leidingen en radiatoren, herstraten schoolplein inclusief vervangen van de buitenriolering en vervangen buitenberging, fietsenstalling en erfafscheiding.

Het overige buitenonderhoud en het volledige binnenonderhoud is de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen. Zij krijgen hiervoor rijksbekostiging.

Onder "aanpassing" wordt het volgende verstaan: aanpassing van een gebouw dat anders niet geschikt is voor basisonderwijs, een integratieverbouwing om twee schoollocaties samen te voegen, creëren van een speellokaal in het speciaal basisonderwijs, aanpassing i.v.m. wijzigingen in wet- en regelgeving, rolstoeltoegankelijk maken van terrein en toevoegen van een traplift.

Indien een schoolbestuur aanspraak wil maken op een zogenaamde "voorziening", kan zij hiervoor een aanvraag indienen bij de gemeente. Het is dus de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur om aan te geven dat een voorziening nodig is.

Per januari 2015 wordt de verantwoordelijkheid voor het buitenonderhoud en aanpassing van de schoolgebouwen in het (Speciaal) basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs overgeheveld van gemeenten naar de schoolbesturen.

Vraag 5] *Vraag 4. Hoe ligt de verhouding tussen de verantwoordelijkheid vast tussen schoolbesturen en gemeente als het om onderhoud gaat aan de buitenkant van het schoolgebouw en aan de binnenkant? Welke financiële verantwoordelijkheid is daaraan gekoppeld voor schoolbesturen en gemeente?*

Antwoord: Aanvragen voor onderhoud lopen via het onderwijshuisvestingsprogramma.

Een schoolbestuur dat in aanmerking wil komen voor het bekostigen van onderhoud of aanpassing, moet hiervoor bij het college van burgemeester en wethouders een aanvraag indienen. Deze aanvraag moet worden ingediend voor 1 februari van het jaar voorafgaand aan het moment dat het onderhoud gewenst is. Dit is vastgelegd in de "Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs". Het college neemt hierover voor 31 december van het jaar van aanvraag een besluit. Toegekende voorzieningen komen op een lijst, die het 'programma voorzieningen huisvesting onderwijs' (of korter "onderwijshuisvestingsprogramma") wordt genoemd. Afgewezen voorzieningen komen op het

Datum 29 oktober 2013

Ons kenmerk MO/1095318

zogenaamde "overzicht". De raad wordt hierover jaarlijks geïnformeerd via een raadsinformatiebrief.

In het kalenderjaar volgend op het jaar van aanvraag komen de financiële middelen beschikbaar.

Het onderwijshuisvestingsprogramma kijkt één jaar vooruit. Gezien de achterstanden in de kwaliteit van de huisvesting heeft de gemeente in samenwerking met de schoolbesturen in 2004 besloten dat het wenselijk was te komen tot een meerjarenperspectief. Dit meerjarenperspectief is vormgegeven in een integraal huisvestingsplan onderwijs (zgn. IHP), dat eind 2005 is vastgesteld en een looptijd kent tot 2014. Jaarlijks vindt een herijking plaats.

Voorzieningen uit het IHP komen in het jaar van uitvoering terug op het onderwijshuisvestingsprogramma voor definitieve besluitvorming.

Vraag 6j *Vaak wordt in het IHP renovatie en onderhoud in één adem genoemd. In hoeverre maakt de gemeente onderscheid tussen renovatie en onderhoud en is er voor renovatie ook een apart budget?*

Antwoord: Binnen de wetgeving en het onderwijshuisvestingsprogramma is "Renovatie" een voorziening die formeel niet bestaat. In de praktijk wordt onder renovatie vaak meer verstaan dan onder onderhoud. Het gaat daarbij vaak ook om kwalitatieve verbeteringen of een combinatie van onderhoudswerkzaamheden voor rekening van gemeente en schoolbestuur.

In een aantal situaties is gesproken over renovatie:

- Dit was in situaties waar gezien de leeftijd van het gebouw vervangende nieuwbouw aan de orde zou zijn, maar dit vanwege de monumentale status van het gebouw niet mogelijk was. Bijvoorbeeld bij de Statenschool, Noordhove en de Repelaer.
- In een aantal gevallen zijn verschillende voorzieningen tegelijkertijd uitgevoerd. Bijvoorbeeld onderhoud voor rekening van gemeente, uitbreiding, aanpassing en onderhoud voor rekening schoolbestuur. Ook in deze gevallen werd vaak gesproken over renovatie omdat er grootschalige onderhoudswerkzaamheden werden uitgevoerd.

Er is dus geen apart budget, maar sprake van het samenvoegen van budgetten of anders labellen van budgetten.

Vraag 7j *De omgevingsdienst heeft recent bij een controle op brandveiligheid in scholen een aantal onveilige situaties gevonden. Om welke situaties gaat dit en waar komen die voor?*

Antwoord: De Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid voert namens de gemeente Dordrecht integrale controles uit bij scholen, gericht op regels gesteld aan bestaande bebouwing, het brandveilig gebruiken van het gebouw en milieu. In 2013 zijn bij de een viertal scholen door de Omgevingsdienst overtredingen geconstateerd welke medio september 2013 nog niet allemaal zijn opgelost. Een aantal van deze maatregelen zijn reeds uitgevoerd en andere vragen een langere periode. De Omgevingsdienst heeft de taak om daar afhankelijk van de aard van de constatering handhavend in op te

Datum 29 oktober 2013
Ons kenmerk MO/1095318

treden. De aard van deze sancties varieert van een aanschrijving, een last onder dwangsom tot directe sluiting.

Vraag 8] Wie is bestuurlijk verantwoordelijk voor de brandveiligheid in schoolgebouwen van de gemeente? En welke financiële consequenties heeft dit voor het herstel van onveilige situaties voor schoolbesturen of gemeente?

Antwoord: De schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor de brandveiligheid in schoolgebouwen. Scholen moeten beschikken over een gebruiksvergunning (primair onderwijs) of een gebruiksmelding (voortgezet onderwijs).
In het kader van het toezicht door de Omgevingsdienst kan worden vastgesteld, dat op de vier genoemde scholen (zie vraag 7) niet wordt voldaan aan de in het Gebruiksbesluit gestelde eisen. Op het moment dat wordt vastgesteld dat niet wordt voldaan aan de gestelde eisen betekent dit dat het schoolbestuur niet die voorzieningen heeft getroffen, die in het kader van de eerder verleende gebruiksvergunning of gebruiksmelding noodzakelijk waren. Omdat de kosten van het aanbrengen van de basisvoorzieningen onderdeel uitmaken van het (door de gemeente) beschikbaar gestelde bouwkrediet betekent dit dat het schoolbestuur geen aanspraak kan maken op een aanvullende vergoeding van de gemeente.

Er zijn twee uitzonderingen:

- Indien de aanpassingen noodzakelijk zijn vanwege een "constructiefout".
- Indien de aanpassingen noodzakelijk zijn vanwege gewijzigde regelgeving (m.u.v. Voortgezet onderwijs).

In deze gevallen komen de aanpassingen voor rekening van de gemeente.

Wij vertrouwen er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Het college van Burgemeester en Wethouders
de secretaris de burgemeester

M.M. van der Kraan

A.A.M. Brok